

Før, mellom og etter ordene

Uventet frynsegode mellom oppdrag

av Hans Marius Solevåg

På vei mellom to oppdrag i bil, slik blir det mye av når en jobber ambulant. Tankene og oppmerksomheten kan henge igjen fra samtalen jeg kommer fra. Hva skal vektlegges? Hva kan være klokt å ta med videre? Hva skal jeg la ligge? Så kan det hende jeg slapper av og låner øret til radioen. Noen ganger lar jeg meg bedøve av parfymert popmusikk. Hodet hviles mens landskapet farer fort forbi. Kanskje dukker en liten tekstskatt opp, som beveger meg, avleder meg. «En mann går fra sted til sted/ Rolig når han sitter ned/ Han snakker til en annen mann/ Som snakker til den første han/ Snakke-snakke-snakke-snakke/ Ha det bra og tusen takk». Hva mente han med det han sa? Bør jeg være bekymret? Kanskje jeg bør se på kriseplanen og vurdere endringer? Får ta det opp til drøfting med teamet imorgen.

«Noen menn går raskt med lange skritt/ De ser seg om med hodet sitt/ Ikke her og ikke der!/ Kan noen si meg hvor det er?/ Finne-finne-finne-finn/ De banker - slipper ikke inn./ Det løper noen folk av sted/ Kan ikke høre og ikke se/ Den ene er den andre lik/ Så mye bråk og mye skrik/

Drikke-drikke-drikke-drikk/ Og rekker aldri siste trikk».

Hvor stor rolle spiller rusen her? Kartlegging må til, ingen tvil om det. Husk AUDIT og DUDIT tenker jeg før musikken fanger oppmerksomheten min igjen:

«En dame bærer på en katt/ Varsomt som om det var en skatt/ En mann spaserer med en hund/ De stopper opp en liten stund/ Mannen ser på damen/ Damen ser på hunden/ Hunden ser på katten - ser på hunden igjen/ Så går alle sammen hjem/ Ikke ensom - aldri alene/ Men alltid bare en og en/ I klærne de har tatt på seg - En og en/ Når de skal bestemme vei - En og en/ Slik som de beveger seg/ En og en - Alltid bare en og en» (En Og En, Knudsen, S. 1987).

Som oftest er det snakke-snakke-snakke-snakke, men noen ganger fanges jeg av ordene som triller ut av radioen. I dag handler det om den svenske poeten, psykologen og nobelprisvinneren Tomas Tranströmer, han leser egne dikt «Ikke skam deg for at du er menneske, vær stolt! Inni deg åpner det seg hvelv etter hvelv

uendelig. Du blir aldri ferdig, og det er slik det skal være» (Romanske buer, Tranströmer, T. 1989).

Ordene treffer meg i magen, i hjertet - i hele kroppen. Han skriver om meg og han som jeg nettopp var hos, Tranströmer skriver om den neste avtalen min, og henne jeg traff i forrige uke, han skriver om oss mennesker og han treffer. Eller som Jan Erik Vold skriver i etterordet i sin oversettelse av Samlede dikt «Tranströmers *jeg* inngår i det store allmenne *vi*». Jeg kjenner mitt slitne hode våkne til liv, fylles av energi og lyst på mer av denne mannen som tydeligvis kjenner meg godt. Mannen i radioen snakker om den svenske poeten, oversatt til over 50 språk, jeg fanges av historiene, diktene, personen, musikken, erfaringene. Disse minuttene vil jeg ha med meg, blir sittende i bilen og lytte selv om jeg er fremme. Det frynsegode unner jeg meg selv.

For denne poeten kjenner mennesket, han kjenner lyset og mørket i oss. Han utforsker gleden og angsten, han beveger seg mellom oss og mellom ordene. Jeg tenker på det som blir sagt og ikke minst det som ikke sies i møtene med menneskene jeg treffer. *«To sannheter nærmer seg hverandre. En kommer innenfra, en kommer utenfra og der de møtes har man en sjanse til å se seg selv»* (Preludier, Tranströmer, T. 1970).

Jeg vil bli kjent med dikteren og hans historie, blir sittende og lytte om en oppvekst uten en tilstedeværende far, om Tranströmers beste venn i barndommen, hans 71 år eldre morfar. Om hans egen angst som rammet i ungdommen, altomgripende og så sterk at han gikk i kramper, «jeg ble fanget inn av en strålekaster som kastet stråler av mørke i stedet for lys» og sin egen heling gjennom musikken, som hjalp ham, det eneste som lot ham flykte. Han forble alltid i musikken, det var en del av ham. Som 17-åring debuterte han med diktsamlingen 17 dikt. Han skrev i 50 år, 212 dikt. En ny samling omlag hvert fjerde år, ikke noen betydelig mengde, men ord skrevet som en ny tilgang til det virkelige. En invitasjon til å tenke over hva som er virkelighet og som får oss til å se noe som på samme tid både er velkjent og nytt. Han snakker om døden, som besøker oss gjennom livet, begravelsene kommer nærmere og nærmere - som veiskiltene når vi nærmer oss en by. Om gåten i livet, at livet ikke bare er for oss som er her nå, men for de som var her før oss og de som kommer etter oss. Det setter igang en behagelig undring i meg.

Han studerte psykologi, litteratur og religionshistorie, jobbet og skrev poesi ved siden av. Tranströmer taler til det dypeste i oss. Når han selv beskriver sin diktning sier han «.....jeg kjenner meg som et instrument. Et dikt oppsøker meg, krever å få bli til *gjennom*

meg». Han nomineres en rekke ganger til Nobelprisen i litteratur, får den i 2011. Han dør i 2015.

Sykehusspråket vårt er ofte trangt, snevert, preget av diagnoser, tilstander og sykdom. Derfor trenger vi poeter som utvider forståelsen og språket vårt. Noen som gir kontekst til metaforer, fortellinger og sagn. Påfyll til en utvidet forståelse av det å være menneske, til å utvide i stedet for å innsnevre forståelsen for livene våre. Mange av dem jeg møter bruker metaforer når de omtaler seg selv eller beskriver tilstand og følelser.

Psykotiske beskrivelser er gjerne som poesi, en må lete mellom ordene for at det skal gi mening. Det gir ofte samtalene preg av utforskning, søk etter mening, et eksistensielt preg. Ordene er heller ikke alltid det viktigste. Samtalen uten ord er av stor betydning, også de jeg møter virker å være vare og tonet inn mot det utenom- eller før-språklige mellom oss. Ikke sjelden har slike samtaler uten ord blitt forståelig eller oversatt til meg gjennom et dikt, en sangtekst eller et stykke musikk.

Radiostunden i bilen er over, jeg skal til kontoret mitt, hamre på tastaturet, sammen med de andre som hamrer på sitt. Min vurdering av historiene fra idag, tolkninger, mulige løsninger eller planer fremover, jeg skriver metervis, tusentalls av ord som brått kjennes

meningsløse. Hvor mange er det som leser dette jeg skriver i journalen? Stemmer det, treffer jeg med mitt utdrag av det store smertefulle som har blitt fremlagt for meg, kan jeg hjelpe, støtte, bidra til å finne mening?

Hva var den musikken i bilen nå igjen? Leter frem bandet og strømmer litt påfyll fra telefonen min. *«Luftavkjølte hekseprosesser/ På nåletepper i kontorlandskapene/ De surrealistiske gislene presses/ Appellerer sin sak til dommens DADA/ Jeg feller mentale melketenner/ Stemmen min klinger i korridorene/ Har sittet i et korthus alt for lenge/ Stokket om på utallige historier/ Fra mørkerommet og ut i lyset/ En død mann hopper paradiset med seg selv»* (Ut i lyset. Myrvold, L. 1985).

Jeg vet ikke, men kjenner på en takknemlighet til diktere. Det være seg nobelprisvinnere eller rocketekstforfattere. Det at noen der ute setter ord på erfaringer, smerte, sorg eller glede som finnes inne i oss, på en bedre måte enn vi klarer selv. Det kan noen ganger være behagelig å hvile seg på. Det finnes andre som meg, noen har hatt det slik jeg opplever meg. De har også klart å skape noe som kjennes godt for meg, gjennom disse opplevelsene. De leter ikke etter svar, men utforsker og undrer seg om det mellom, oppå og under ordene. Det er ikke håndfast, men kan kjennes og kan treffe uten umiddelbar virkning og mening, det kan ta oss på vei mot

en større forståelse av oss selv og andre. Som hos Tranströmer:

«Det som er jeg i ham hviler/ Det fins. Han kjenner ikke etter/ Derfor lever det og fins/ Hva er jeg? Iblant for lenge siden/ Kom jeg noen sekunder helt nær/ Hva JEG er, hva JEG er, hva JEG er/ Men akkurat da jeg fikk øye på JEG/ Ble JEG borte og et hull oppstod/ Og gjennom det falt jeg som Alice». (Portrett med kommentar, Tranströmer, T. 1966).

*Hans Marius Solevåg
ACT Teamet ved Bjørgvin DPS
hmso@helse-bergen.no*

Referanser

Eidsvåg, Inge (2017) Radiodokumentar om Tomas Tranströmer NRK P2 Verdibørsen.

Knudsen, Sverre (1987) LP. The Beste, Blått. En Film-Film Produksjon.

Myrvold, Lasse (1985) LP. The Beste, En sang for åtte kroner. En Film-Film Produksjon.

Tranströmer, Tomas (1996) Samlede dikt. Gyldendal.

Vold, Jan Erik (1996) Rammet av mørke. Rammet av nåde. Gyldendal.

